

УДК 378.09.4:327

ВОЛОДИМИР МОКЛЯК

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АКАДЕМІЧНИХ СВОБОД
ЯК СУТНІСНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ АВТОНОМІЇ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО
ЗАКЛАДУ**

Розглянуто академічні свободи як один із основних принципів ефективної діяльності вищого навчального закладу. Проаналізовано академічні свободи в контексті основних міжнародних документів у сфері вищої освіти. Доведено, що академічні свободи у вищій школі є одним із основних прав людини, а їхні основні компоненти – свобода викладання, навчання та наукової діяльності (а також свобода творчості та поширення знань).

***Ключові слова:** академічні свободи, автономія вищого навчального закладу, міжнародні документи, права людини, принцип діяльності, свобода викладання, свобода навчання, свобода наукової діяльності*

Академічні свободи – частина міжнародного освітнього права, трактується як принцип, на якому будується діяльність провідних світових університетів. Поняття «академічні свободи» бере свій початок з часів античності (Академія Платона), розвивається в Середні Віки (так звані «вільні мистецтва»), знаходить своє філософське обґрунтування в епоху модерну (Й. Фіхте «Науковчення» (1794)) та повному осмислюється в епоху постмодерну [6].

З метою успішного функціонування університету необхідно його структурувати. Але яскраві особистості, які прагнуть свободи досліджень, погано вписуються в існуючі структури (хоча б тому, що шукають нові шляхи в цікавій для них області, не завжди розуміють необхідність погодження своїх дій з тим, що звично рухається традиційним шляхом) [21, с. 54–55] і не завжди розуміють контроль над вищими навчальними закладами з боку влади.

У 1155 р. Фрідріх I Гогенштауфен (на прізвище Барбаросса), король Німеччини з 1152 р., імператор священної Римської імперії з 1155 р., у своєму фундаментальному законі (Authentica Habita), який уперше обґрунтував академічні свободи (вільне пересування територією імперії та судовий імунітет), зазначив, що навколишній світ завдяки навчанню освітлюється – вченість збагачує знання і надає стабільності соціальному порядку [1; 19, с. 16; 24].

Академічні свободи беруть свій початок від часу появи університетів і тісно пов'язані з їх автономією та корпоративними правами. Університет діє у середовищі вільного впливу, і його діяльність спланована для спонукання дослідників, щоб їх погляд на монолітність і єдність знань був критичним і оптимістичним, щоб вони були обізнаними в цінностях людського досвіду з позиції університету, а в підсумку могли брати участь у навчанні та вихованні людей, у збереженні та зміцненні культури, куди входить і університет. Саме тому актуальним є дослідження міжнародно-правового регулювання академічних свобод.

Джерелом поняття «академічні свободи» в сучасному розумінні вважають працю філософа Ф. Бекона «О достоинстве и приумножении наук» (1623) [2]. Наступними ґрунтовними дослідженнями були праці І. Канта «Спор факультетов» (1798) [12] та Й. Фіхте «О сущности учёного и её явлениях в области свободы» (1805) [23]. Так, І. Кант вважає, що наприкінці XVIII ст. «наука становиться важнейшим средством развития общества и приобретает самодовлеющее значение, она должна изучаться ради самой себя, ради своей необходимости, а не как средство или условие для продолжения обучения и деятельности в традиционных областях, контролируемых властью. Занятие наукой стало совершенно самостоятельным» [12, с. 6–7]. Й. Фіхте по-різному розумів функції вченого як викладача, який навчає інших, та вченого як дослідника, який займається наукою [11, с. 245].

До XVII ст. інтелектуальна свобода в західних університетах була обмежена теологічними міркуваннями. Наприкінці століття праці англійських філософів Д. Локка та Т. Гоббса заклали теоретико-методологічні засади академічної свободи. Д. Локк основою державної влади вважав народний суверенітет. Наукові дослідження мають бути взагалі без будь-яких обмежень. Крізь призму академічної свободи з'являється поняття інтелектуальна власність: «право творця літературного твору – це його

невід'ємне право, що виникає власне з природи творчої діяльності й існує незалежно від визнання його державною владою» [27, с. 19]. Основою поглядів Т. Гоббса «є правило еквіваленту, еквіваленту рівності і справедливості» [22]. Але ні Д. Локк, ні Т. Гоббс «не підтримували необмежені академічні свободи» [7, с. 55]. Німецькі університети в Галле (1694) та Геттінгені (1734) були першими вищими навчальними закладами зі свободою викладання, навчання та наукових досліджень.

Те, що нині називають «сучасний університет», свій розвиток бере приблизно з XIX століття на Європейському континенті. Інститути релігійно-церковної освіти в більшості займалися навчанням і передачею іншим міцних знань. Тому дослідження перетворилося на одне з головних наукових сфер діяльності університетів, і в Німеччині навіть удостоїлося більш значущого статусу, ніж навчання, яке вважалося крилом інших університетів.

«Взгляд на задачи университетского преподавания, по сути, не изменился, так как свободного научного исследования практически не было вплоть до восемнадцатого столетия». У XVIII ст. відбулася важлива подія: в університетах, зокрема, в німецьких, проголошується і поступово завойовує права принцип свободи наукового дослідження, також з'являються свобода викладання і навчання [21, с. 101–102].

У ході наукового пошуку з'ясовано, що поява академічних свобод у сучасному розумінні та практичному упровадженні у практику вищого навчального закладу пов'язана з діяльністю В. фон Гумбольдта та ефективністю Берлінського університету в XIX ст.

Педагогічний енциклопедичний словник дає таке визначення: академічна свобода – надання визначених прав працівникам освіти (професорсько-викладацькому складу, науковим робітникам та студентам вищих навчальних закладів). Означає можливість для викладача вільно викладати навчальний предмет на власний розсуд, вибирати теми і методику для наукових досліджень, а для студента – отримувати знання відповідно до своїх нахилів і потреб. Надані академічні свободи передбачають академічну відповідальність освітнього закладу за створення оптимальних умов для вільного пошуку істини [18, с. 13].

Філософський напрям дослідження проблеми реалізації академічних свобод у вищому навчальному закладі, дотримання необхідних умов їхнього практичного упровадження, взаємодію з автономією (чи інституційною автономією) представлено в працях К. Булатової, О. Гаврилюка, Ю. Габермаса, Г. - Г. Гадамера, Т. Гоббса, Ж. Дерріди, Ю. Ісаєвої, Т. Лебедевої, Д. Локка, М. Муравйова, В. Нікольського, В. Прокопенка, О. Саввіної, П. Тихомирова, К. Тімірязєва, О. Фоміної, О. Фролової, К. Ясперса та ін.

Педагогічний напрям вивчення академічних свобод у вищих навчальних закладах репрезентовано у наукових розвідках Р. Барнетта, Ю. Верланова, Г. Гельмгольца, Д. Герцюка, В. фон Гумбольдта, М. Гриценко, К. Кавеліна, А. Казарезова, О. Кайгородцевої, Г. Кемаль, Н. Корнієнко, О. Линовицької, К. Мейнерса, В. Піскорського, В. Садовнича, В. Штоколової та ін.

Правовий напрям дослідження академічних свобод, їх нормативне регулювання, можливі суперечності практичного упровадження у практику діяльності вищого навчального закладу здійснили в науковому доробку Л. Волосникова, Н. Давидова, С. Зайцев, Л. Клименко, М. Мархгейм, Н. Маслова, В. Томсинов та ін.

Проте у названих працях відсутній ґрунтовний аналіз поняття «академічні свободи» як частини міжнародного освітнього права. У зв'язку з цим метою статті є визначення місця категорії «академічні свободи» у міжнародних документах.

Сьогодні академічні свободи студентів та викладачів, а також інших суб'єктів навчально-виховного процесу вищої школи визначено так.

1. Лімська декларація «Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів» (Ліма, 10 вересня 1988 р.). Підписанню декларації передувала значна робота комісії з написання її тексту, адже раніше, коли виникали різні спірні питання, неможливо було їх пояснити, оскільки було відсутнє саме поняття «академічна свобода». За умови наявності великої кількості документів у сфері вищої освіти студенти та викладачі – представники так званої університетської корпорації або корпорації вищого навчального закладу – зазнають постійних утисків. У декларації зазначено, що академічна свобода – це свобода членів академічної спільноти, особисто або колективно, у заняттях, розвитку і поширенні знань шляхом науково-дослідної роботи, вивчення, обговорення, документації, виготовлення, створення, навчання, викладання, писання. Академічна свобода є суттєвою передумовою тих освітніх, науково-дослідних, управлінських та обслуговуючих функцій, які покладаються на вищі навчальні заклади. Усі члени академічної спільноти мають право виконувати свої функції без будь-якої дискримінації і без страху втручання або придушення зі сторони держави або іншого джерела [16]. Особистість може користуватися правом на освіту лише «в атмосфері академічної свободи та автономії вищих навчальних закладів, визнає істотну уразливість академічної спільноти до політичних та економічних утисків».

2. Велика Хартія Європейських Університетів (Magna Charta Universitatum) (Болонья, 18 вересня 1988 р.) анонсує упровадження наступних принципів організації, управління та діяльності вищих навчальних закладів: I) викладання та дослідницька робота в університетах мають бути неподільні для того, щоб навчання в них відповідало постійно змінюваним потребам і запитам суспільства, науковим досягненням; II) свобода в дослідницькій і викладацькій діяльності є основним принципом університетського життя; керівні органи й університети, кожний у межах своєї компетенції, повинні гарантувати дотримання цієї фундаментальної вимоги; III) університет є хранителем традицій європейського гуманізму. Тому він постійно прагне до досягнення універсального знання, перетинає географічні та політичні кордони, затверджує нагальну потребу взаємного пізнання і взаємодії різних культур [3].

Іншими словами, кожен університет повинен гарантувати своїм студентам дотримання свобод і умов, за яких вони могли б досягти своїх цілей у культурі й освіті.

3. Рекомендація про статус викладацьких кадрів закладів вищої освіти (Париж, 11 листопада 1997 р.). Рекомендації прийнято, спираючись на ст. 26 Загальної декларації прав людини (10 грудня 1948 р.) [5] та п. 12 ст. 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (16 грудня 1966 р.) [17]. У документі сказано, що право на викладання, освіту та навчання може бути реалізовано лише за умови академічної свободи та автономії вищого навчального закладу. Лише «открытое распространение результатов, гипотез и мнений лежит в основе высшего образования и обеспечивает самую надежную гарантию точности и объективности научной работы и исследовательской деятельности» [20]. Університет поширює наукову істину в умовах відсутності обмежень у вигляді будь-яких доктрин. Розвиток вищої освіти залежить від академічної свободи, професійної відповідальності, колегіальності та інституційної автономії. Умовою існування академічних свобод названо автономію вищого навчального закладу. Вищі навчальні заклади мають бути підзвітними за ефективну підтримку академічних свобод; враховуючи останні, створюються внутрішні директиви. Академічні свободи – непохитний принцип у вищій школі. Викладачі мають право на свободу: викладання та обговорення, досліджень, поширення та публікацію результатів, висловлення своєї думки про організацію, в якій вони працюють, від інституційної цензури та участі в професійних та представницьких академічних органах. Обов'язки викладачів – поважати академічні свободи інших, здійснювати добросовісний пошук істини. Безстрокові трудові договори є однією з основних процесуальних гарантій академічної свободи [20].

4. Хартія основних прав Європейського союзу (Ніцца, 7 грудня 2000 р.). Стаття 13 Хартії гарантує свободу художньої творчості та науково-дослідної діяльності, а також має бути дотримана свобода викладання у вищих навчальних закладах [25].

5. Декларація академічної свободи (права людини в науковій діяльності) (14 травня 2007 р.). На початку зазначено про визначальну роль науки на початку XXI ст. в розвитку людства. Основні права людини визначено за статтями – свобода: вибору теми наукового дослідження, вибору дослідницьких методів, співробітництва, розбіжність думок під час наукової дискусії, публікації результатів, співавторства; незалежність від афіліації (обов'язкова умова належності до якого-небудь вищого навчального закладу); відкритий доступ до наукової інформації; морально-етична відповідальність ученого [8].

6. «Етичний кодекс» членів Фулбрайтівського товариства України (Київ, 19 жовтня 2007 р.). Авторами «кодексу» є українські дослідники з досвідом перебування в США і ті, котрі на собі відчули, як діє на практиці принцип академічних свобод. Останні передбачають: а) право університетів самостійно визначати критерії відбору студентів; б) право університетів самостійно визначати методологічні основи навчання; в) право студентів вільно обирати собі частину викладачів і навчальних курсів; г) право професорів і доцентів самостійно визначати методику викладання [10].

7. Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI ст.: підходи та практичні заходи (Париж, 9 жовтня 1998 р.). Автори декларації спираються на Загальну декларацію прав людини [5], Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [17], Конвенцію про боротьбу з дискримінацією в області освіти (14 грудня 1960 р.) [13] та інші міжнародні документи. Необхідність підписання декларації викликана труднощами, з якими зіштовхується вища освіта у всьому світі: фінансування, створення справедливих умов доступу до навчальних курсів і самого навчання на цих курсах, сприяння підвищенню професійної кваліфікації, орієнтація підготовки на набуття конкретних навичок, підвищення та збереження якості викладання, наукових досліджень і послуг, забезпечення адекватності програм, можливості працевлаштування випускників, підписання діючих угод про співробітництво й забезпечення рівноправного доступу до благ міжнародного співробітництва [4]. Кількість студентів по всьому світу зросла з 13 млн. у 1960 р. до 82 млн. у 1995 р. За всю історію свого існування вища освіта довела життєздатність, спроможність

до змін, сприяння перетворенням та прогресу суспільства. Вища освіта та наукові дослідження є важливими компонентами культурного, соціально-економічного та екологічного сталого розвитку людини та світу. Вищі навчальні заклади, їх співробітники та студенти мають право користуватися повною академічною свободою та автономією, водночас бути підзвітним перед урядом, парламентом, студентами та суспільством. Одним із пріоритетних заходів на національному рівні з боку держави є створення необхідних умов для практичної реалізації академічної свободи та інституційної автономії з метою виконання своїх зобов'язань перед суспільством.

8. Декларація з питань науки та використання наукових знань (Будапешт, 1 липня 1999 р.). Ключова думка преамбули – використання наукових досягнень на благо людства. Враховуючи: стан сучасної науки, зростаючу потребу в наукових знаннях керівників державних структур та приватного сектору, значимість наукових досліджень у стабільному розвитку людства, значення науки в галузі охорони здоров'я та соціального забезпечення, досягнення науково-технічного прогресу в області комп'ютерних технологій, повний і відкритий доступ до наукових здобутків, особисту відповідальність кожного за результати досліджень, спрямованість наукових пошуків на збереження та примноження життя на Землі, право рівного доступу всіх людей до освіти та науки, необхідність дослідження історичних здобутків окремих країн з метою збереження, захисту та популяризації культурних здобутків та емпіричних знань, уважають, що суттю наукового мислення є здатність вивчати проблеми з різних точок зору та шукати пояснення природним і суспільним явищам, постійно піддаючи їх критичному аналізу. У такий спосіб наука опирається на критичне й вільне мислення, яке має велике значення в демократичному світі [9]. Вчені мають право вільного пересування задля своїх досліджень. Варто розширити використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема створення мереж, для сприяння вільному поширенню знань. Слід забезпечити вільне поширення інформації про різні способи використання та наслідки нових відкриттів і нових технологій, щоб можна було належним чином обговорювати етичні проблеми [9].

9. Конвенція «Формування майбутнього» (Саламанка, 29-30 березня 2001 р.). Понад 300 європейських вищих навчальних закладів та їх представницьких органів зібралися в м. Саламанка, щоб підтвердити створення Асоціації європейських університетів (EAU). Основні принципи діяльності університетів – автономії поряд з відповідальністю та академічні свободи. Європейські університети повинні мати право формувати свою стратегію, обирати свої пріоритети в навчанні та проведенні наукових досліджень, витрачати свої ресурси, профілювати свої програми та встановлювати свої критерії для відбору професорів та студентів. Європейські вищі навчальні заклади готові до конкуренції у Європі та в світі, але для цього вони потребують необхідної організаційної волі, прозорих і доброзичливих меж регулювання та достатнього фінансування [14]. Чітко схарактеризовано вищі навчальні заклади: «Они преданы созданию достаточного саморегулирования для гарантии минимального уровня объединения так, чтобы их усилия к совместимости не были подорваны слишком большой дисперсией в определении и применении кредитов, в основных категориях степеней и в критериях качества» [14]. Ключові питання, на розв'язання яких спрямована конвенція – якість освіти як фундамент формування майбутнього, формування довіри, сумісність, мобільність, сумісність кваліфікацій до та після присвоєння наукового ступеня, привабливість закладів вищої освіти.

10. Лісабонська декларація (Університети Європи після 2010 р.: різноманіття за єдності мети) (Брюссель, 13 квітня 2007 р.). Здатність університетів адаптуватися та проявляти гнучкість, необхідну для реагування як на зміни, що відбуваються в суспільстві, так і на зміни попиту, прямо залежить від надання їм більш істотної автономії та належного фінансування, тобто необхідної свободи дій для визначення ними свого місця в системі [15].

11. Хартія університетів України «Академічні свободи, університетська автономія та освіта» (Ялта, 12 червня 2009 р.). У документі, який спирається на Лімську Декларацію «Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів»; Декларацію Глазго «Сильні університети для сильної Європи»; Телуарську Декларацію «10-кроковий план дій»; «Стратегію Європейської економічної комісії ООН з освіти в інтересах сталого розвитку» академічні свободи включають: право на розвиток; сталий розвиток цивілізації; право виконувати свої функції без будь-якого втручання або придушення зі сторони держави чи іншого джерела; свободу визначення структури та змісту освіти, форм і методів навчальної роботи викладачів університету; відкритий доступ до інформації та можливість вільно підтримувати стосунки зі своїми колегами у будь-якій частині світу; можливість навчатися на бюджеті; право стати членом академічної спільноти; право на свободу об'єднань; інтелектуальна свобода; право на помилку; моральну відповідальність за результати своїх наукових досліджень [26].

Отже, в ході наукового пошуку з'ясовано, що автономія та академічні свободи займають чільне місце у міжнародних документах. Ці поняття навіть входять до назви багатьох із них. Узагальнивши основні

положення наведених документів, бачимо, що академічні свободи тісно пов'язані з автономією вищого навчального закладу. Наукові досягнення повинні використовуватися тільки на благо людству, а сучасні інформаційно-комунікаційні технології мають сприяти вільному поширенню результатів наукових досліджень. Академічні свободи у вищій школі є одним із основних прав людини, регламентованим важливими документами міжнародного права, яке забезпечує її розвиток, передачу культурного досвіду іншим поколінням. Основні компоненти академічної свободи – свобода викладання, навчання та наукових досліджень (інколи зустрічаємо ще свободу творчості, поширення знань). Академічні свободи – один із провідних принципів ефективної діяльності вищого навчального закладу. Необхідною умовою академічних свобод є автономія вищого навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Автономія та врядування у вищій освіті: монографія / Авт.: О.П. Воробйова, Т.О.Горецька, Н.М.Дем'яненко, С.А.Калашнікова, О.М.Коваленко, В.І.Луговий, О.В.Сич, О.М.Слюсаренко, Ж.В.Таланова, В.П.Ткаченко. – К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 192 с.
2. Бекон Ф. О достоинстве и приумножении наук / Ф. Бекон // Сочинения в 2 т. – М.: Мысль, 1977. – Т. 1. – С. 81–522.
3. Велика Хартія Університетів (Magna Charta Universitatum) [Ел. ресурс]. Режим доступу : <http://euroosvita.net/?category=17&id=1049> (дата звернення: 11.08.2017). – Назва з екрана.
4. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры [Ел. ресурс]. Режим доступу : http://www.conventions.ru/view_base.php?id=1496 (дата звернення: 12.08.2017). – Назва з екрана.
5. Всеобщая декларация прав человека [Ел. ресурс]. Режим доступу : <http://docs.cntd.ru/document/1900204> (дата звернення: 11.08.2017). – Назва з екрана.
6. Гоптарева И. Б. Академические свободы и современный университет [Ел. ресурс]. Режим доступу : <http://elib.osu.ru/bitstream/123456789/986/1/1666-1672.pdf> (дата звернення: 12.08.2017). – Назва з екрана.
7. Гриценко М. Зарубіжний досвід розвитку академічної свободи й автономії університету: компаративний аналіз / М. Гриценко // Versus. – 2016. – № 1 (7). – С. 54–59.
8. Декларация академической свободы (Права человека в научной деятельности) [Ел. ресурс]. – Режим доступу : http://old.chdu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=114&Itemid=82&lang=uk (дата звернення: 22.08.2017). – Назва з екрана.
9. Декларация о науке и использовании научных знаний [Ел. ресурс]. – Режим доступу : http://old.chdu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=118&Itemid=82&lang=uk (дата звернення: 22.08.2017). – Назва з екрана.
10. Етичний кодекс членів Фулбрайтівського товариства України [Ел. ресурс]. Режим доступу : http://tv.chdu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=113&Itemid=82&lang=uk (дата звернення: 11.08.2017). – Назва з екрана.
11. История науки в философском контексте. Посвящается памяти Владимира Ивановича Кузнецова (1915–2005) / СПб.: РХГА, 2007. – 589 с.
12. Кант И. Спор факультетов / И. Кант. Пер. с нем. Ц. Г. Арзаканяна, И. Д. Копцева, М. И. Левиной. Отв. ред. Л. А. Калининков. – Калининград: Издво КГУ, 2002. – 286 с.
13. Конвенция о борьбе с дискриминацией в области образования [Ел. ресурс]. Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/educat.shtml (дата звернення: 12.08.2017). – Назва з екрана.
14. Конвенция Саламанка: формирование будущего [Ел. ресурс]. Режим доступу : http://old.chdu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=122&Itemid=82&lang=uk (дата звернення: 12.08.2017). – Назва з екрана.
15. Лиссабонская декларация: университеты Европы после 2010 года: многообразие при единстве целей [Ел. ресурс]. Режим доступу : http://old.chdu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=124&Itemid=82&lang=uk (дата звернення: 12.08.2017). – Назва з екрана.

16. Лімська декларація [Ел. ресурс]. Режим доступу : http://tv.chdu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=82&lang=uk (дата звернення: 11.08.2017). – Назва з екрана.
17. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права [Ел. ресурс]. Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 11.08.2017). – Назва з екрана.
18. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б.М.Бим-Бад; редколл.: М.М.Безруких, В.А.Болотов, Л.С.Глебова и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. – 528 с.
19. Радул О. Історія вищої школи Європи (V ст. – середина XX ст.): монографія / Ольга Радул. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2011. – 536 с.
20. Рекомендация о статусе преподавательских кадров учреждений высшего образования [Ел. ресурс]. Режим доступу : <http://docs.cntd.ru/document/901839542> (дата звернення: 11.08.2017). – Назва з екрана.
21. Садовничий В. А. Университетское образование: приглашение к размышлению / В.А.Садовничий, В.В.Белокуров, В.Г.Сушко, Е.В.Шишкин. – М.: Издательство Московского университета, 1995. – 352 с.
22. Томас Гоббс [Ел. ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Томас_Гоббс (дата звернення 22.08.2017). – Назва з екрана.
23. Фихте И. Г. О сущности учёного и её явлениях в области свободы / И. Г. Фихте // Сочинения. – СПб.: Наука, 2009. – С. 320–397.
24. Фрідріх I Барбаросса [Ел. ресурс]. Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Фрідріх_I_Барбаросса (дата звернення: 22.07.2017). – Назва з екрана.
25. Хартія основних прав Європейського союзу [Ел. ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_524 (дата звернення: 20.08.2017). – Назва з екрана.
26. Хартія університетів України “Академічні свободи, університетська автономія та освіта” [Ел. ресурс]. – Режим доступу : http://old.chdu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=140&Itemid=82&lang=uk (дата звернення: 22.08.2017). – Назва з екрана.
27. Шліхта Н. Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу / Н. Шліхта, І. Шліхта. – К., 2016. – 61 с.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2017 р.

МОКЛІАК V.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF ACADEMIC FREEDOMS AS AN ESSENTIAL CHARACTERISTIC OF THE AUTONOMY OF A HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Academic freedom is a part of international educational law. It is interpreted as the principle on which the activities of leading world universities are built. Academic freedom dates back to the time of the emergence of universities and is closely linked to their autonomy and corporate rights. The University operates in the free influence environment. Its activities are designed to encourage researchers to have their critical and optimistic view of the monolith and unity of knowledge, so that they are aware of the values of human experience from the position of the university, and eventually could participate in people education and upbringing, in the preservation and strengthening of culture, which includes the university too. That is why research on international legal regulation of academic freedoms is relevant.

Academic freedom is the provision of certain rights to education workers (faculty members, academics and students of higher education institutions). Means the opportunity for the teacher to teach the subject freely at his own discretion, choose topics and methods for scientific research, and for the student – to receive knowledge according to their inclinations and needs. The provided academic freedom implies the academic responsibility of the educational institution for creating the optimal conditions for the free search of truth.

The main study directions of the problem of academic freedoms: philosophical, pedagogical, legal.

After analyzing the main international documents in the field of higher education (the Lima Declaration “On Academic Freedom and Autonomy of Higher Educational Institutions”, the Great Charter of European Universities (Magna Charta Universitatum), Recommendation on the status of teaching staff of higher education institutions, the Charter of Fundamental Rights of the European Union, the Declaration of Academic Freedom (human rights in scientific activities), The “Ethical Code” of the members of the Fulbright Society of Ukraine, the World Declaration on Higher Education for the XXI Century: Approaches and Practical Measures, the Declaration on Science and the Use of Scientific Knowledge, the Convention on the Formation of the Future, the Lisbon Declaration, the Charter of the Universities of Ukraine “Academic Freedoms, Autonomy and education”) it was found that

autonomy and academic freedom occupy a prominent place in international documents. These concepts are even the title components of many of them. Summarizing the main provisions of these documents, we see that academic freedom is closely linked to the autonomy of a higher educational establishment. Scientific achievements should be used only for the benefit of humanity, and modern information and communication technologies should contribute to the free dissemination of scientific research results. Academic freedoms in higher education are one of the fundamental human rights regulated by important international law documents that ensure its development, transfer of cultural experience to other generations. The main components of academic freedom are freedom of teaching, learning and research (sometimes we encounter freedom of creativity, knowledge dissemination). Academic freedoms are one of the leading principles of effective activity of higher educational establishment. The necessary condition for academic freedoms is the autonomy of a higher educational establishment.

Keywords: *academic freedoms, the autonomy of higher educational establishment, international documents, human rights, principle of activity, freedom of teaching, freedom of learning, freedom of scientific activity.*

УДК 378.22.015.31 : 796 : [613/614]

ОЛЕНА МОМОТ

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ ОЛІМПІЗМУ

У статті охарактеризовано виховання особистості майбутнього вчителя засобами олімпізму як життєвої філософії, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле якості тіла, волі й розуму. Показано план роботи Полтавського обласного відділення Олімпійської академії України, одним із напрямів діяльності якого є виховання особистості майбутнього вчителя засобами олімпізму, здоров'язбереження та створення здоров'язбережувального середовища вищого навчального закладу.

Ключові слова: *виховання, особистість майбутнього вчителя, олімпійський рух, здоров'язбережувальне середовище, вищий навчальний заклад*

Актуальність дослідження. Забезпечення здоров'язбережувального процесу в вищому навчальному закладі, виховання свідомого ставлення як до власного здоров'я, так і до здоров'я інших людей, формування навичок ведення здорового способу життя, збереження і зміцнення всіх складових здоров'я особистостей майбутніх учителів – це сьогодні стратегічні завдання вищої школи як головної ланки національної системи освіти, яка повинна забезпечувати особистість майбутнього вчителя необхідними здоров'язбережувальними знаннями, сформувані позитивне ставлення щодо збереження та зміцнення здоров'я, здоров'язбережувальної компетентності, стилю життя, що забезпечить саморозвиток особистості з питань використання сучасних способів оздоровлення, оволодіння необхідними руховими навичками, умінням своєчасно приймати рішення щодо запобігання шкідливим звичкам і небезпечній поведінці.

Мета дослідження: охарактеризувати виховання особистості майбутнього вчителя засобами олімпізму, показати план роботи Полтавського обласного відділення Олімпійської академії України.

Виклад основного матеріалу. Завдячуючи барону П'єру де Кубертену були закладені підвалини Олімпійського руху та почалось його поширення. П'єр де Кубертен розумів потребу у створенні символіки, церемоній, які б допомагали втіленню ідеалів олімпізму. Він сам намалював п'ять кілець, які вперше побачили світ на Олімпійських іграх 1920 року в Антверпені (Бельгія), замовив Олімпійський гімн і спланував спеціальну процедуру відкриття і закриття Ігор. До 1924 року він особисто очолював Міжнародний олімпійський комітет, який турбувався про розвиток олімпійського руху в усьому світі, включаючи організацію Олімпійських ігор у різних містах. Сукупність ідеалів і цінностей, які є засадами Ігор, відомі як олімпізм [4, с. 33].

Олімпізм є життєвою філософією, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле якості тіла, волі й розуму. Поєднуючи спорт з культурою та освітою, олімпізм прагне створити такий спосіб життя, який базувався б на радощах, здобутих через зусилля, освітніх цінностях доброго прикладу та повазі універсальних етичних принципів [4, с. 34].